

Slaget vid Getaryggen

I serien om vårt militärhistoriska arv, SMHA, besöker vi i del 21 för tredje gången Miliseum – denna gång får vi reda på att det pågår en filminspelning om slaget vid Getaryggen.

Text: Sven Engkvist, Miliseum.

Foto: Mattias Bokinge.

SKANSEN KLINTABERG

Röken ligger tät över den lilla byn Tostarp utanför Skillingaryd. Ljudet av klingande svärd och galopperande hästar dränks nästan av stridsvrålen från tyska legoknektar, kiltklädda skottar och danska ryttare som dundrar fram över fältet. Bakom barrikaderna på krönet står svenskarna och inväntar sitt öde.

Danskarna och deras elitsoldater är på väg till Stockholm. De har

satsat allt på ett kort med en armé på omkring 8000 man under ledning av den kände befälhavaren Daniel

Rantzau för att få ett snabbt slut på kriget, som börjat fyra år tidigare är planen. Efter tio dagars marsch från

Miliseum Skillingaryd

Kontakter:

sven.engkvist@vaggeryd.se

Tel: 0370-67 82 62

Danmark möter de svenska trupper för första gången. Platsen är åsen Getaryggen, ca 20 km sydväst om Jönköping och året är 1567.

Filminspelning pågår

Som tur är – är det inte på riktigt – den här gången! Det är ungdomsprojektet Tidsbron som är mitt uppe i en filminspelning. Tack vare Daniel Rantzaus dagbok, som tros vara författad av fältprästen Kristoffer Knoff, och arkeologiska utgrävningar på platsen har vi en ganska

tydlig bild av vad som hände den där höstdagen den 31 oktober för snart 450 år sedan. Utgrävningarna har gjorts i samarbete mellan Miliseum och Jönköpings Läns Museum med bidrag från Sveriges Militärhistoriska Arv (SMHA) och resulterat i en hel del spännande fynd som finns att beskåda på Miliseum. Och nu väcks alltså historien till liv genom en dramadokumentär om slaget vid Getaryggen.

Det är just det som är syftet med projektet Tidsbron. Att väcka liv i

vår historia genom dramatiseringar och tidsresor av olika slag. Projektet är knutet till Miliseum i Skillingaryd och finansieras av Arvsfonden. Förutom att spela in en film anordnar de aktiviteter inom det statliga byggnadsminnet Skillingaryds läger och har bland annat lektioner för besökande skolklasser. Ett trettiotal ungdomar är engagerade i projektet på sin fritid, men när det är dags för filminspelning utökas antalet till närmare hundra personer i olika åldrar.

>>>

Filmens huvudperson heter Nils. Han är en ung tonårskille som tvångsrekryteras ut i kriget när det börjar bli brist på vuxna män. Han hämtas vid sitt torp och tvingas ta farväl av sin mor, sina syskon och sin gamle farfar. Nils kommer att ingå i ett bondeuppbåd, som kommer för sent till själva slaget. De möts i skogen av tyska och skotska legoknektar, som är på väg därifrån och det blir en blodig uppgörelse där de svenska knektarna aldrig har en chans. Nils och hans familj är fiktiva personer, men händelserna som utspelade sig vid Getaryggen en höstdag för länge sedan är verkliga.

Slaget vid Getaryggen

Under 1500-talet består Norden av endast två stater; Danmark (med Norge) och Sverige (med Finland). Under Kalmarunionen har danska regenter styrt, men efter Gustav Vasas befrielsekrig har Sverige ryckt sig loss från det danska styret som dominerade hela medeltiden. Dansarna väntar dock bara på ett nytt

tillfälle att återta makten.

Det nordiska sjuårskriget (1563-1570) har kallats det första ”modernerna” kriget. Detta på grund av att civilbefolkningen drabbades mycket hårt. Övergreppen var många och byar plundrades och brändes. I oktober 1567 är den danska elitarmén på väg mot Jönköping. Planen är att inta slottet och lägga beslag på de förråd som finns där för att få proviant och nödvändigt materiel för att kunna fortsätta mot den svenska huvudstaden. Förhoppningen är att få ett snabbt slut på kriget.

Men de svenska knektarna som är utskickade att möta upp den danska hären vid Getaryggen lyckas förhålla dem tillräckligt länge för att Jönköpingsborna ska hinna sätta slottet och staden i lågor. När danskarna kommer fram till Jönköping den 2 november finner de bara rykande ruiner. Rantzau och hans armé slår istället vinterläger i Östergötland, men tvingas på grund av proviantbrist till ett kostsamt återtåg tillbaka till Danmark i januari 1568.

Fälttåget har ingen betydelse för krigets fortsatta förlopp, men leder till outsägliga lidanden för lokalbefolkningen.

Filmpremiär på årsdagen

Trots att det blir stora förluster på den svenska sidan är kungen Erik XIV nöjd. Han ser slaget som ett lysande tillfälle att minska antalet småländska bönder. Efter Dackefejden några år tidigare, då dessa bönder försökte göra uppror mot hans far Gustav Vasa, ser han inte med blida ögon på detta opålitliga folkslag.

Följ gärna projektet Tidsbron och arbetet med filmen om Getaryggen på Facebook:

<https://www.facebook.com/tidsbron/?fref=ts>

<https://www.facebook.com/groups/1512295505746204/?fref=ts>

Smälänningarna reser sig dock igen och man påbörjar uppbyggnaden av Jönköpings slott igen i slutet av 1500-talet och under 1600-talets första hälft. Så småningom mins-

kar dock slottet och befästningen i betydelse och när slottet brinner ner 1737 byggs det inte upp igen.

Till den kommande filmen om slaget vid Getaryggen medföljer ett

studiematerial anpassat för olika åldrar och skolornas läroplan. Tanken är att knyta an händelserna i filmen till dagens krigssituation med exempelvis tvångsrekrytering och lidanden för civilbefolkningen. Filmen kommer att användas i undervisningssyfte och visas i skolor och på museum runt om i Sverige framöver.

Filmpremiären blir den 31 oktober 2017, på 450-årsdagen av slaget vid Getaryggen. ■

I TIFF nr 1/2013 kan man läsa om Miliseum.

I TIFF nr 4/2014 kan man läsa vidare om Miliseum.

Årets nationella militärhistoriska upplevelse på **Skillingaryds Slätt 29-30 juli!**

Miliseum är det SMHA-museum som framför andra givits möjlighet till omfattande samverkan med Riksförbundet Sveriges Militärkulturhistoriska Föreningar (RSMF) och alla dess föreningar. Ursprungligen kommer sig detta av att Miliseum är beläget inom det statliga byggnadsminnet Skillingaryds läger, där all nödvändig logistik, som möjliggör förläggning och övning av större antal människor, finns. Men även Miliseums långt tillbaka-blickande verksamhetsuppdrag har givetvis vägts in i sammanhanget.

Sedan sex år tillbaka har därför Miliseum som tradition att arrangera och genomföra en uppvisnings-

helg för allmänheten. Samarbetspartners, utöver RSMF, har härvid varit Sveriges Militärhistoriska Arv (SMHA), Göta Ingenjörregemente (Ing 2) och Vaggeryds Kommun. Inriktningarna har varierat och kronologiskt innefattat allt mellan medeltid och kalla kriget. Förra året var temat "Karolinertid" och 2015 låg fokus på "Napoleonkrigen". Projektnamnen har växlat allt efter innehållet – "Militärhistoria på småländska", "Generalmönstring" och "Sveriges Militärhistoriska Dagar".

Årets tema är "Renässansen möter 1900-talet" – ett nog så stimulerande tema! Renässansen och 1500-talet har vi valt att på olika vis fokusera

på under hela 2017, med tydligt fokus på filmpremiären den 31 oktober. 1900-talet har hög nostalgifaktor för stora delar av nu levande befolkning i Sverige och vi har goda möjligheter till att visa upp en hel del spännande militärmateriel från just 1900-talet. Passa också på tillfället att "provsitta"! Bland mycket annat kommer vi att förevisningsköra en hel rad av gamla militärfordon, eventuellt också ett par flygplan.

Så skriv in helgen den 29-30 juli i almanackan redan nu, ta sedan med Dig familjen och känn Dig varmt välkommen till sommarfagra Småland och Miliseum i Skillingaryd!